

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران
مدرسه علمیه ریحانه اصفهان

مقاله علمی- پژوهشی

عنوان:

نقش سیاسی شهید مطهری در انقلاب

اسلامی ایران

پژوهشگر:

راحیل حسینی

شهریور ۱۳۹۵

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

چکیده

این تحقیق در نظر دارد نقش سیاسی مرتضی مطهری در انقلاب اسلامی ایران را با تکیه بر منابع مکتوب و پژوهش‌های نوین، به روش تاریخی مطالعه کند. شهید مطهری یکی از فیلسوفان فرزانه بود که در روند پیروزی انقلاب اسلامی و تربیت نسل دینی و انقلابی نقش حائز اهمیتی داشت. ایشان یک مبارزه‌ی علمی و عملی را نزدیک به سه دهه از کرسی های دانشگاه و کانونهای روشنفکری آغاز کرده که در این راستا در کشاکش اندیشه‌های آزادیخواهانه و دستکاری آرمانهای مذهبی و روشنفکران عدالت خواه قرار گرفته بود. ایشان در کسوت روحانی مبارز، سنگینی روشنگری اذهان عمومی و هدایت مسیر نهضت و جلوگیری از به بیراهه رفتن اهداف انقلابی را عهده دار بود. در واقع آیه الله مطهری مصدق واقعی روشنفکری دینی بود که در خلق انقلاب در ایران، با ایفای نقش سیاسی مؤثر بود. آنچه را با یاد اسلام شناس پرآوازه و عالم همیشه نوآور و اصلاح طلب تاریخ معاصر، شهید مظلوم آیت الله مطهری به قلم آمد نگاهی به تاریخ پر فراز و فرود ایران با توجه به فعالیت‌های سیاسی ایشان می‌باشد. هدف از این پژوهش پاسخ به این سوال است که شهید مطهری در حوادث ایران چه نقش‌های سیاسی داشت؟ شهید مطهری که از مفاخر انقلاب ما بود نیاز به شناخت عمیق و وسیع دارد، از این روی ضرورت ایجاد می‌کند تا به عنوان یک الگو و اسوه شناخته شود و به جوانان معرفی گردداد نتایج این تحقیق اینکه، استاد با تهذیب نفس و ریاضت‌های دینی دارای شخصیتی بود که در هیچ زمینه‌ای خود را بر دیگران برتر نمی‌دانست. همین اندیشه منجر شد تا استاد برای رسیدن به پیروزی انقلاب در عرصه‌های فرهنگی-علمی، سیاسی، اجتماعی تا سر حد جان مبارزه کند تا جایی که جان گرانبهای خود را نیز در این راه فدا کرد.

واژگان کلیدی:، شهید مرتضی مطهری، سیاسی، ایران.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	۱- زندگی نامه شهید مرتضی مطهری
۱۳	۲- اقدامات سیاسی
۱۳	۱- فعالیت های سیاسی در قم
۱۷	۲- فعالیت های سیاسی پس از مهاجرت به تهران
۱۷	الف- مبارزه علمی با مکاتب انحرافی
۱۸	ب- نقش استاد در جریان ملی شدن نفت
۱۹	ج- قیام ۱۵ خرداد ۴۲
۲۴	د- استاد مطهری پس از تبعید امام خمینی(ره)
۲۷	۳- فعالیت بعد از انقلاب
۲۷	الف- کمیته استقبال از امام خمینی(ره)
۲۹	ب- همه‌پرسی حکومت جمهوری اسلامی ایران
۳۱	ج- شورای انقلاب
۳۲	د- گروهک های مخالف استاد مطهری
۳۵	نتیجه‌گیری
۳۶	پیشنهادات
۳۷	فهرست منابع

مقدمه

از شخصیت های مهم و موثر انقلاب، شهید مرتضی مطهری است. وی که در ۱۳ بهمن ۱۲۹۹ ه.ش در قریه فریمان دریک خانواده اصیل روحانی متولد شد، همراه با نیروی انقلابی ایران در صدد مبارزه با دیکتاتور و استکبار پرداخت و در تاسیس جمهوری اسلامی کمک شایانی انجام داد. بنابراین این سوال مطرح می شود که آیه الله مرتضی مطهری چه نقش سیاسی را در انقلاب اسلامی ایران ایفاء نمود؟ پاسخگویی به این پرسش، هدف اصلی این تحقیق است.

صفحه های تاریخ پر از وجود شخصیت هایی است که تاثیر گذار بر جامعه ها و ملت ها بوده اند یکی از این شخصیت ها شهید مرتضی مطهری است. وی که با اقدامات و فعالیت های خود در تسریع روند پیروزی ایران موثر بود می توان به عنوان الگویی برای جوانان مسلمان و شخصیت های مذهبی - سیاسی باشد. بنابراین اهمیت دارد تا با بیان سیر فعالیت های این شخصیت اسلامی دیدگاه های تازه ای پیش روی دیگران قرار داد.

نوشته های محققانی چون؛ سیدحسین شفیعی دارابی، محسن مؤمنی، عبدالله نصری، محمدعلی دهقانی، محمدحسین واثقی و درباره شهید مطهری را بصورت های گوناگون می توان گوشه ای از این گونه تحقیقات دانست.

در این پژوهش، گردآوری اطلاعات و داده های تاریخی بر اساس روش کتابخانه ای و مبتنی بر منابع و اسناد اصیل و معتبر، که برخی از آنها در بررسی منابع آمده اند، انجام شده.

اثر حاضر در پی پاسخگویی به سوالات ذیل است:

۱- مختصری از زندگینامه مرتضی مطهری شرح داده شود؟

۲- نقش سیاسی آیه الله مرتضی مطهری در انقلاب اسلامی ایران چه بود؟

این مقاله در مسیر خود با پاره ای مشکلات روبه رو شد که مهمترین آنها، گسترده‌گی و پراکنده بودن مطالب در زمینه «نقش های آیه الله مرتضی مطهری در انقلاب اسلامی ایران» بود، به طوری که اگر پژوهشگر دیگری بخواهد همین عنوان را تحقیق کند می تواند از زوایا

پیشنهادات

از مباحثی که هنوز در این عنوان جای کار دارد؛

۱- آیت الله مرتضی مطهری، اسلام شناس، ایدئولوگ و نرم افزار فکری انقلاب اسلامی، در شرایط چالشی رقابت‌های ایدئولوژیک دهه‌های ۴۰ و ۵۰، هم زمان با مبارزه سیاسی بارزیم پهلوی، درجه به ای فraigیر به مبارزه ای فکری و فرهنگی پرداخت. تبیین نظریه فرهنگی استاد مطهری، با بررسی شرایط و مقتضیات آن عصر و نیازهای آینده انقلاب و نظام اسلامی میسرور است. بر این اساس می‌طلبد محققین به تبیین و تحلیل زوایای مختلف نظریه فرهنگی استاد پردازند.

۲- بررسی تطبیقی اندیشه‌های شهید مطهری با دیگر نظریه پردازان است. هر چند که در شناساندن ابعاد وجودی شخصیت ایشان تا کنون تحقیقات ارزشمندی صورت گرفته است، اما از آنجا که به جرأت می‌توان گفت ایشان یکی از تئوری پردازان جمهوری اسلامی ایران به حساب می‌آیند، بنابر این شایسته است در تحقیقی جامع به بررسی تطبیقی اندیشه‌های ایشان پیرامون مسائلی چون حکومت اسلامی، مشروعيت و اصول قانون اساسی و... در تطبیق بالندشه‌های دیگر بزرگان پرداخته شود.

۳- دیدگاه‌ها و نظریات ایشان در باب ولایت فقیه. از آنجایی که این مبحث بسیار کلیدی و اثر گذار می‌باشد و از سوی دیگر در اول انقلاب بسیار جنجال برانگیز بوده، بنابراین هر کدام از نظریه پردازان بصورت کامل دیدگاه‌های خود را در این زمینه بیان نموده اند. بررسی دیدگاه شهید مطهری نیز می‌تواند در حد عالی اثرگذار باشد.

فهرست منابع

* قرآن کریم

منابع فارسی

- ۱- استادی، رضا، گروهی از دانشمندان شیعه، قم، ۱۳۸۳ش.
- ۲- امینی، داود، جمعیت فدائیان اسلام و نقش آنها در تحولات سیاسی اجتماعی ایران، تهران، انتشارات مرکز اسناد، ۱۳۸۱ش.
- ۳- انتشارات صدراء، لمعاتی از شیخ شهید، تهران، صدراء، ۱۳۷۰ش.
- ۴- بسطامی، رضا، خاطرات علی دانش منفرد، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۴ش.
- ۵- بشیری، عباس، انقلاب و پیروزی، هاشمی رفسنجانی کارنامه و خاطرات سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۵۸، نشر معارف انقلاب، تهران ۱۳۸۳ش.
- ۶- بیانات رهبر انقلاب امام خامنه‌ای در دیدار علماء و روحانیون خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹.
- ۷- پهلوی، محمدرضا، انقلاب سفید، تهران، کتابخانه پهلوی، ۱۳۴۶ش.
- ۸- جمعی از پژوهشگران حوزه‌ی علمیه قم، گلشن ابرار، ج ۲، چاپ سوم، قم، نشر معروف، ۱۳۸۵ ش.
- ۹- جمعی از فضلا و یاران، سرگذشت‌های ویژه از زندگی استاد شهید مرتضی مطهری، ج ۳، چاپ اول، تهران، ذکر، ۱۳۶۶ش.
- ۱۰- حسینی، سیدسعید، آینده بشریت از دیدگاه استاد شهید مطهری، چاپ دوم، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۸ش.
- ۱۱- خردمند، محمد، شهیدمطهری مرزبان بیدار، چاپ اول، تهران، نشریین الملل، ۱۳۸۰ش.

- ۱۲- خلیجی، عباس، اصلاحات امریکایی و قیام پانزده خرداد، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۱ش.
- ۱۳- دوانی، علی، خاطرات من از استاد شهید مطهری ، انتشارات صدرا ، تهران ، چاپ اول، ۱۳۷۲ش.
- ۱۴- دهقانی، محمدعلی، سرگذشت مطهر زندگی نامه استاد شهید مرتضی مطهری، چاپ اول، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۷۹ش.
- ۱۵- رازی، محمد شریف، گنجینه دانشمندان، ج ۱، چاپ اول، تهران، ۱۳۵۲ش.
- ۱۶- روحانی، سید حمید، نهضت امام خمینی(ره)، ج ۱، تهران، عروج، ۱۳۷۵ش.
- ۱۷- ستوده، امیررضا، سیدناصری، حمیدرضا، پاره ای از خورشید، تهران، موسسه نشر و تحقیقات ذکر ، ۱۳۸۸ش.
- ۱۸- شفیعی دارابی، سیدحسین، یادواره استاد شهید مرتضی مطهری، چاپ اول، قم، مهر، ۱۳۶۰ش.
- ۱۹- طباطبایی، صادق، خاطرات سیاسی- اجتماعی دکتر صادق طباطبایی، ج ۳، چاپ دوم، تهران، عروج، ۱۳۸۷ش.
- ۲۰- طبری، محمد بن جریر، تاریخ طبری، مترجم ابوالقاسم پاینده، ج ۴، تهران، اساطیر، ۱۳۶۲ش
- ۲۱- قاسمپور، داود، دهه سرنوشت ساز، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۵ش.
- ۲۲- قاسملو، اکبر، آقاجانپور، معصومه، تاریخ شفاهی کمیته استقبال از امام خمینی(ره)، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳ش.
- ۲۳- قدیانی، عباس، فرهنگ توصیفی تاریخ ایران از دوره اساطیری تا پایان عصر پهلوی، ج ۴، چاپ پنجم، تهران، فرهنگ مکتب، ۱۳۷۸ش.
- ۲۴- گلی زواره، غلامرضا، ناصح صالح، چاپ اول، قم، انتشارات حضور، ۱۳۷۸ش.
- ۲۵- مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۱، چاپ سوم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۱ش.

۱۳۷۲ ش.

- ۲۶ مرکز اسناد انقلاب اسلامی، خاطرات و مبارزات شهید محلاتی، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۲ ش.
- ۲۷ مرکز اسناد انقلاب اسلامی، سیری در زندگی استاد مطهری، چاپ چهارم، تهران، صدرا، ۱۳۷۶ ش.
- ۲۸ مرکز اسناد انقلاب اسلامی، فرهنگنامه رجال روحانی عصر امام خمینی(ره)، ج ۱، چاپ اول، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۹ ش.
- ۲۹ مرکز فرهنگی تربیتی نور ولایت، روزها و رویدادها، چاپ چهارم، قم، پیام مهدی(عج)، ۱۳۷۹ ش.
- ۳۰ مطهری، مرتضی، احیاء تفکر اسلامی، تهران، صدرا ، ۱۳۸۸ ش.
- ۳۱ مطهری، مرتضی، آینده انقلاب اسلامی ایران، چاپ سی و هشتم، تهران، صدرا، ۱۳۹۳ ش
- ۳۲ مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، تهران، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۶۰ ش.
- ۳۳ مطهری، مرتضی، داستان راستان، ج ۱، تهران، صدرا ، ۱۳۸۰ ش.
- ۳۴ مطهری، مرتضی، فلسفه تاریخ ، ج ۱، تهران، صدرا ، ۱۳۸۵ ش.
- ۳۵ موسوی خمینی، سیدروح الله، صحیفه امام، ج ۷ ، چاپ پنجم، تهران، موسسه نشر و تنظیم آثار امام خمینی(ره)، ۱۳۸۹ ش.
- ۳۶ مؤمنی، محسن، استاد مطهری، چاپ اول، تهران، دفتر انتشارات کمک آموزشی، ۱۳۸۲ ش.
- ۳۷ نصری، عبدالله، حاصل عمر سیری دراندیشه های استاد مطهری، ج ۲، چاپ اول، تهران، فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۳ ش.
- ۳۸ واثقی، محمدحسین، مصلح بیدار، ج ۱، چاپ اول، تهران، صدرا، ۱۳۷۹ ش.
- ۳۹ واعظ زاده خراسانی، محمد، سرگذشت های ویژه از زندگی استاد شهید مرتضی مطهری، ج ۲، تهران، مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر.

-۴۰ هزار، علیرضا، دانشوران قم، قم، انتشارات زائر، ۱۳۸۴ ش.

نشریات

-۴۱ رجب بیگی، مجتبی، مجله جهاد(مصاحبه با سید محمد باقر حجتی)، تهران،

۱۳۶۱/۲/۱۸ ش.

-۴۲ شریف، رمضان، مجله پیام انقلاب، ۱۳۶۰/۲/۱۲، سال دوم، تهران، شماره

مسلسل ۳۱.

-۴۳ علوی، سید مسعود، مقاله حکمت مطهر، مجله گلبرگ، اردیبهشت ۱۳۸۳ ش.

شماره ۵۰.

-۴۴ گلی زواره، غلامرضا، وصف وارستگی، ماهنامه پاسدار اسلام (ماهنامه

عقیدتی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی)، شماره ۲۳۴-۲۳۳.

-۴۵ ماهنامه «کیهان فرهنگی» در شماره بهمن ۱۳۸۸ در مصاحبه ای با آقای

جلال الدین فارسی، شماره ۲۸۰ و ۲۸۱.

-۴۶ مجله حوزه، شماره ۴۳-۴۴، مصاحبه با آیت الله سید مرتضی مبرقعی(چشم

و چراغ مرجعیت).

سایت ها

-۴۷ پایگاه خبری تحلیلی، رد پای شریعتی در ترور مطهری؛ نقش دکتر شریعتی

در شکل گیری گروه فرقان، ۱۳۹۳/۱۲/۱۹

<http://andisheh-kermanshah.ir/index.php/article/>